

Opinnäytetyö (AMK)
Liiketalouden Koulutusohjelma
Juridiikan Suuntautumisvaihtoehto
2015

Jenni Jormanainen

HUIPPU- URHEILUN OIKEUDELLISTUMINEN

– pätevätkö samat lait pelitilanteissa ja
siviilielämässä?

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden Koulutusohjelma | Juridiikan Suuntautumisvaihtoehto

2015 | 31

Vesa Anttila

Jenni Jormanainen

HUIPPU- URHEILUN OIKEUDELLISTUMINEN – PÄTEVÄTKÖ SAMAT LAIT PELITILANTEISSA JA SIVIILIELÄMÄSSÄ?

Urheilu oikeudella ei ole selkeitä rajoja ja sille ei ole nimettävissä tiettyä normistoa tai yleisiä oppeja. Puutuvasta oikeudellisesta rajanvedosta syntyy ristiriitaa alati oikeudellistuvaan huippu-urheiluun aiheuttaen eri urheilulajeissa ongelmia. Ongelmatilanteet tulevat esiin yleisimmin kun urheilijoiden fyysisistä tai henkistä koskemattomuutta loukataan. Omat ongelmansa tulevat myös erilaisista dopingsäädöksistä ja niiden eritasoisesta noudattamisesta. Opinnäytetyössä näitä juridisia ristiriitatilanteita on pyritty lähestymään esimerkkien ja kriittisen pohdinnan kautta.

Ennenkuin huippu-urheilijasta tulee urheilija on hän ensin todennäköisimmin liikunnan harrastaja ja urheilija. Opinnäytetyössä eritellään myös liikunnan ja urheilun eri tasoja.

Pääpainopiste työssä on Fair Play kautta kriittisellä tutkiskelulla sekä ajatusmallin kehittämisessä siitä, ovat kaikki samat asiat sallituja urheilussa urheilijalle verrattuna arkipäivänä siviilielämässä. Onko lyöminen oikeutetumpaa kun se tapahtuu kentällä, varusteet päällä kuin lyöminen pihalla, ilman varusteita.

Työssä halutaan nostaa keskustelua onko eettisiä sääntöjä ja urheilun itsesääntelyä korostamalla mahdollista välttää niin sanotun oikeun urheilu oikeuden ja sitä määräävän lain synty.

Lopuksi työssä käydään myös esimerkkitapausten kautta läpi kurinpintotoimia jotka kohdistuvat urheilijaan sen jälkeen kun hän on toiminut väärin.

ASIASANAT:

huippu-urheilu, urheilu oikeus, koripallo, amerikkalainen jalkapallo, aggressiivisuus, väkivalta, fair play

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Business Administration | jurisprudence

2015 | 31

Vesa Anttila

Jenni Jormanainen

ELITE SPORTS LEGALIZATION - IS IT LEGITIMATED TO BE VIOLENT IN SPORTS FIELD COMPARED TO CIVIL LIFE?

There are no strict and clear boundaries in sports law. There is no possibility to name certain norms or general doctrine for it. Because there is no proper legal distinction there is always little conflict in sports. Law in elite sports is growing strongly and because there is no proper legal distinction it is causing problems. Usually those problems appear when athletes physical or psychological integrity has been violated. There are also different problems in anti-doping regulations and how those regulations are obeyed. In this thesis aim was to approach these conflicts through examples and critical reflection.

Before athlete becomes for a athlete in elite sports he/she is more likely to take exercise and be a sportsman or sportswoman. In this thesis there is a part where is specified what difference is between sports, exercise and elite sports.

Accent of this thesis is critical reflection through Fair Play. Aim is also to develop paradigm for that if all same things are allowed in sports and in normal daily life. Is it legitimated and permitted to punch players with aggression in the field, with sports gears and helmets on, than it is in a parking lot, without any gears.

Thesis wants to open conversation about that fact if there is a possibility that there is no need for a hard, regulated, sports law. Is it possible to avoid it with using of ethical codes and rules and self-regulation.

In the end of thesis there are examples from basketball and American football where can be found disciplinary actions for those athletes who have done something wrong.

KEYWORDS:

competitive sports at highest level, elite sports, sports law, basketball, american football, aggression, violence, fair play

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 LIIKUNNASTA HUIPPU-URHEILUUN JA AMMATTIMAISUUTEEN	7
3 OIKEUDELLISTUNUT HUIPPU-URHEILU	10
3.1 Urheilu-oikeutta vain huippu-urheiluun?	11
3.2 Huippu-urheilu ja yhdistystoiminta lakeineen	12
3.3 Liikuntalain suhde urheilu-oikeuteen	13
3.4 Urheilun oikeusturvalautakunta	14
4 SINETTISEURAT OSANA URHEILUOIKEUDEN RAKENTUMISTA	16
5 URHEILUVÄKIVALTA KORIPALLOSSA JA AMERIKKALAISESSA JALKAPALLOSSA	18
5.1 Rikoslain suhde urheiluun ja siinä esiintyvään väkivaltaan	20
5.2 Amerikkalainen jalkapallo ja urheiluväkivalta	24
6 FAIR PLAY	25
7 YHTEENVETO	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on perehtyä huippu- urheilun oikeudellistumiseen ja sen mukana tuomiin mahdollisiin juridisiin ristiriitatilanteisiin suhteessa yksityishenkilön siviilielämään. Samalla sivutaan liikuntalain osuutta suhteessa urheilu-oikeuteen kokonaisuutena. Opinnäytetyön alkuosassa eritellään myös liikunnan ja urheilun eri tasojen eroja.

Työssä lähestytään juridisia ristiriitatilanteita esimerkkien ja kriittisen pohdinnan kautta. Työn käytännönläheisyyden vuoksi menetelmiksi on valittu esimerkit ja niiden kautta ongelmia lähestytään kriittisen pohdinnan kautta. Kriittinen pohdinta on auttanut kirjoittajaa avaamaan työn ongelmakohtia eri näkökumista.

Työssä sivutaan myös urheilun oikeusturvalautakunnan toimintaa sekä sen oikeusasemaa. Käsittelyssä on myös urheilu-oikeuden yhdistyksen toiminta.

Oletetaan että on tavallisen viikon lauantai ja kolme naista seisoo keskisuuren kaupungin keskustassa sijaitsevalla parkkipaikalla. Ryhmän vierestä kävelee siististi pukeutunut, samaa ikäluokkaa edustava nainen, joka ennalta-arvaamattomasti lyö aggressiivisesti erästä ryhmän naisista nyrkillä kasvoihin. Lyöty lyyhistyy maahan ja jää makaamaan paikoilleen. Lyöjä jatkaa matkaansa. Hän ei käänny katsomaan mitä tapahtui. Hän ei myöskään jää odottamaan tapahtuman mahdollisia jatkoseuraamuksia.

Lauantai, keväällä 2014, Naisten Korisliigan sarjakauden pelipäivä. Pelaaja lähtee hyökkäykseen ja suuntaa kohti koria. Ottelua on jäljellä reilut kolme minuuttia ja pelitilanteessa tapahtuu jotain ikävää. Vastustajan pelaaja kääntyy täysin yllättäen ja lyö hyökkäykseen lähtenyttä pelaajaa kovalla voimalla suoraan kasvoihin. Lyönnistä lyyhistynyt pelaaja jää kentälle makaamaan. Hetken aikaa seurakaverit näyttävät hämmentyneiltä eivätkä osaa tehdä mitään. Lyöjänä ollut pelaaja ajetaan kentältä. Tilanne ei näytä vaikuttaneen mitenkään lyöjänä olleeseen henkilöön. Lyönnin vaikutus pelillisesti, vain negatiivinen.

Sunnuntai, kesällä 2013, amerikkalaisen jalkapallon SM-tason, Vaahteraliigan, välierän pelipäivä. Kummatkin joukkueet äärimmilleen keskittyneitä, koska pelissä on paljon. Peli on ollut tapahtumarikas eikä viimeinen minuutti tee siihen poikkeusta. Hyökkäysvuoro alkaa ja puolustus jatkaa vahvasti. Peli päättyy lähes alkutekijöihinsä. Puolustajalla riittää kuitenkin energiaa sen verran että hän käy vielä lopuksi hieman ”katsomassa” tilannetta. Hyökkäyksen pelaaja ”repii” puolustajan pois jotta vältetään suuremmilta kahakoilta. Puolustaja ei tätä siedä vaan hän heilauttaa nyrkillä hyökkääjää kypärään ja näin ollen päähän. Hyökkääjä lakoaa maahan:. Puolustaja; suljetaan loppupeliksi pelistä ja puolustaja sai pelikieltoa myös seuraavaan peliin. Puolustaja tulee kärsimään pelikieltonsa kesällä 2014 koska on palannut Suomeen pelaamaan täksi kesäksi. Kesällä 2013 langetettu yhden pelin pelikielto ei ole siis poistunut kuluneen vuoden aikana.

Pääpaino työssä on fair playn kautta kriittisellä tutkiskelulla sekä ajatusmallin kehittämisessä siitä onko kaikki sama sallittua urheilussa kuin normaalissa arkielämässä. Kirjoittajan oman harrastuksen vuoksi toinen urheiluun liittyvistä esimerkeistä on poimittu amerikkalaisesta jalkapallosta.

Onko lyöminen oikeutetumpaa tai sallitumpaa kun se tapahtuu kentällä, pelissä, pelitilanteessa ja voidaan puhua sen kuuluvan peliin? Kuuluuko väkivalta urheiluun väkivaltana vai vallan välineenä? Mihin urheiluun se kuuluu? Millä vedetään raja urheilun ja normaalin arkielämän välille? Työn tutkimuskysymyksiä käsitellään rikosoikeuden ja urheiluoikeuden kautta.

2 LIKUNNASTA HUIPPU-URHEILUUN JA AMMATTIMAISUUTEEN

Opinnäytetyön rajauksen kannalta on tärkeää eritellä miksi työssä puhutaan huippu-urheilusta eikä esimerkiksi vain liikunnasta ja liikunnan harrastajista.

Liikuntaa pidetään toimintana joka on tarkoituksellista fyysistä aktiivisuutta. Aktiivisuuden tarkoituksena on kohottaa kuntoa, parantaa terveyttä ja tuottaa liikunnan iloa sekä nautintoa. Liikunta toimii yläkäsitteenä ja se voidaan jakaa erilaisiin osiin fyysisen rasittavuutensa ja erilaisten motivaatioiden perusteella. Erilaisia alakäsitteitä ovat terveystoiminta, arki- ja hyötyliikunta sekä kuntoliikunta ja erityisliikunta.

Kielitoimiston sanakirja määrittelee urheilun seuraavasti: "Urheilu on yhteisnimitys fyysisen kunnan ylläpitämiseksi, virkistykseksi tai sääntöjen mukaisena kilpailuna harjoitettavalle liikuntamuodolle. Siihen kuuluvat myös hui- tai kilpailumielessä harrastetut suoritukset, joissa mekaanisten laitteiden tai eläinten osuus on merkittävä." (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Urheilu>)

Huippu-urheilu on kilpaurheilun näkyvin osa ja se liitetään usein myös liikunnan käsitteeseen. Huippu-urheilu eroaa kuitenkin liikunnasta siinä, että se on yleensä ammattimaisesti harjoitettua. Huippu-urheilussa tahdotaan tukea ja kehittää kansainväliseen menestykseen tähtäävää urheilua, joka toteutuu eettisin periaattein. Tässä saadaan jo ensi kosketus niin sanotun Fair Play:n periaatteeseen.

Mikäli kyseessä on nuori, kehittyvä ja lupaava urheilija, on vanhempien vastuu taloudellisessa tuessa suuri. Joskus vielä jopa sen jälkeen kun urheilija on muuttanut pois kotoa. Mitä enemmän ja vastuullisemmin urheilija hoitaa taloudellisen puolen kuin harjoittelunkin, on hänellä paremmat mahdollisuudet menestyä. Tukijoukkoihin tulee ajan myötä erilaisia asiantuntijoita, juristeja, managereja ja muita eri alojensa osaajia.

Lahjakkailta nuorilla on mahdollisuus päästä mukaan Suomen Olympiakomitean pyörittämään nuorten huippu-urheiluohjelmaan, jonka tavoitteena on auttaa ohjelmaan valittuja urheilijoita etenemään urheilu-urallaan huipputasolle asti (<http://www.huippu-urheilija.fi/urataidot/taloudenhoito/>). Rahalla ja taloudellisella tuella on iso merkitys myös siinä, että nuoren on mahdollista jatkaa harjoitteluaan täysipainoisesti. Ilman urheilijan omia taloudellisia panostuksia ja toisaalta menetyksiä, täysipainoinen harjoittelu ei ole mahdollista.

Maajoukkue-urheilija ei voi olla enää turistina kisajoukkueessa vaan joukkue-eläimessä paine menestyä ja harjoitella kuin ammattilainen, korostuu. Menestymisen paineet aiheuttavat pelaajille myös joskus erilaista aggressiivista käyttäytymistä, joka saattaa purkautua pelitilanteessa kentällä tai harjoituksissa. Tähän ongelmaan palaamme myöhemmin opinnäytetyössä sen ollessa yksi selvityksen aiheista.

Ammattilaisurheilusta voidaan puhua siinä vaiheessa kun harjoittelu, valmentautuminen, opiskelupaikkojen valinnat ja mahdolliset työt valitaan ja harkitaan urheilun kautta. Urheilutausta ohjaa siis muita elämän ratkaisuja ja valintoja. Näin ollen harrastajasta on tullut urheilija, kilpaurheilija ja lopulta ammattilainen.

Huippu-urheilun ammattimaisuudesta amerikkalaisessa jalkapallossa

Suomalaisia ammattimaisesti työkseen amerikkalaista jalkapalloa pelaavia ei ole tällä hetkellä yhtään. Ammatikseen lajia valmentaviakin on vain kourallinen ja nämäkin ovat yleisesti muita kuin suomalaisia ja muualta tulleita. Ammattimaisuus ei siis silti liity aina siihen, että pelaaminen olisi palkallinen työsuhte. Marginaalilajeissa, kuten Suomessa voi amerikkalaista jalkapalloa pitää, on normaalia ettei työsuhteita solmita mutta lajiharjoittelu on joukkueella ammattimaista, ammattimaisesti ohjattua ja laadittua sekä vaatii isoja panostuksia urheilijalta ja tämän tukijoukoilta. Katsonkin, että ammattimaisuus ei ole välttämättä työsuhteesta kiinni vaikka pelaajasopimukset saattavat ulkoisesti täyttää jopa työsuhteen kriteerit ja tunnusmerkit. Näen

ammattimaisuuden myös osaltaan asennoitumiskysymyksenä ja pohjaan näkemykseni noin 10 vuoden lajihistoriaan eri toimijan (esimerkiksi huoltaja, pelaaja ja johtokunnan jäsen) rooleissa.

3 OIKEUDELLISTUNUT HUIPPU-URHEILU

Suomessa urheilun kansanliike on lähtenyt noin sadan vuoden ajan siitä, että urheilun normit ovat luonteeltaan enemmän eettisiä kuin oikeudellisia. Tämä kanta alkoi vähin erin muuttua vasta runsas kymmenen vuotta sitten (Halila, Defensor Legis, N:o 5/2002, 814). Urheilu-oikeudella ei ole selkeitä rajoja, sille ei ole nimettävissä tiettyä normistoa tai yleisiä oppeja. Urheilussa vallitseva sisäinen sääntely on esimerkki itsesääntelystä ja sopii joustavuutensa vuoksi hyvin lainsäädäntöä täydentäväksi ja osittain myös korvaavaksi osaksi. Itsesääntely urheilussa ei kuitenkaan poista perimmäistä ajatusta siitä että erilliselle urheilu-oikeudelle olisi suuntauksena myös tarvetta.

Koska itsesääntelyssä ei ole asetettu rajoja urheilua mahdollisesti koskevassa lainsäädännössä, joudutaan näiden välisiä rajoja tarkastelemaan aina tapauskohtaisesti. Urheiluun liittyy itsessään paljon itsesääntelyn kautta ohjeistettuja tapoja ja tämän vuoksi tulee itsesääntelyn olla myös vastuullista ja tehokasta. Oma erillinen kysymyksensä on myös se, mitkä ovat itsesääntelyn rajat ja mikä on itsesääntelyn oikeudellinen suoja (Halila 2007, 74). Puuttuva oikeuskysymys ja ydin korostuvat ja näin päästään miettimään missä järjestyksessä oikeutta ja miten mitäkin sen osaa noudatetaan ja sovelletaan. Koska urheilu-oikeuden niin sanottu määräävä yläkäsitemääräys, ylälaki, puuttuu voidaan jäädä miettimään noudatetaanko ensisijaisesti lajiliittojen ohjeistuksia, Fair Play-aatetta tai ollaanko noudattamatta mitään urheilun sisäisiä ohjeistuksia.

Urheilu-oikeuden ollessa uusi ja nuori ala, ovat myös sen tutkimusteemat olleet moninaisia ja osittain hajanaisia. Tutkimusta on tehty välillä vain yksittäisistä, joskin tärkeistä, osa-alueista ja näissä on haluttua keskittyä vain asioiden ongelmakeskeisyyteen. Tutkimusintressi kohdistuu tällöin erityisesti urheilu-oikeuden yleisiin oppeihin (Aine 2011, 5)

Jarmo Hagman (2004, V) kirjoittaa että ”urheilu-oikeus ei ole oikeudenala eikä urheilu-oikeudelle ole muodostunut yleisiä oppeja”. Edellisessä lauseessa tiivistyy jo asian lähtökohtainen ongelmallisuus. Siinä viestitetään sekä

urheilijoille että heidän kanssaan läheisesti työskenteleville toimijoille, että kyseessä voi olla niin sanottu harmaa alue eikä urheilua tai urheilijoita tarvitse kohdella erityisen lain puitteissa tietyllä tavalla. Hagman (2004, 7) kirjoittaa toisaalta myös että Lauri Tarasti otti vuonna 2000 varovaisen myönteisen kannan sen puolesta, että urheilu-oikeus kehittynee omaksi oikeudenalaksi. Jos ensimmäisessä Hagmanin lauseessa tiivistyi asian ongelmallisuus voimme jäädä pohtimaan mitä sitä seuraava Tarastin kannanottoa koskeva lainaus siihen tuo lisää. Tarastin vuonna 2000 tekemä kannanotto lienee nyt, vuonna 2014, enemmän lähellä toteutumistaan. Mitä enemmän alan toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään sitä paremmin urheilun itsesääntelyä ja erilaisia sopimuksia voidaan kehittää kaikkia parhaiten palveleviksi. Urheilu-oikeuden ei näin ollen tarvitsisi olla vain olemassa siksi että saadaan lisää materiaalia esimerkiksi oikeustapausten muodossa aikaiseksi vaan se olisi olemassa avuksi urheilijoilta urheilijoille.

Oikeusjärjestyksen tunkeutumista urheiluun on yritetty kiertää sillä että urheilu on osittain leikkiä. Huippu- urheilu tai urheilu yleensä kansallisella kilpailevalla tasolla ei missään nimessä ole verrattavissa lasten leikkeihin. Halila (2002, 814) kirjoittaa että ”oikeudellistumista on myös pidetty laajalti joko haitallisena tai ainakin ongelmallisena”.

3.1 Urheilu-oikeutta vain huippu-urheiluun?

Urheilu-oikeuden käsitetään usein koskevan vain huippu-urheilua ja sen myötä ammattimaistunutta urheilua. Taustana tälle voidaan pitää sitä, että usein huippu- ja ammattilaisurheilua värittävät rahasta tulevat liitännäisongelmat tai esimerkiksi työsopimukseen rinnastettavat pelaajasopimukset. Kyseistä siirtymää joukkueurheilun pelaajasopimuksista työsopimukseen on vastustettu pitkään. Vielä 1980- ja jopa 1990- luvulla vallitsi ajatusmalli joissa urheilemisen ajateltiin olevan vain aatteellista toimintaa jota tehtiin rakkaudesta lajiin eikä sen työllistävistä vaikutuksista edes puhuttu. Huippu-urheilun ei ajateltu olevan työ tai ammatti. Nykyään huippu- urheilija voi olla työsuhteessa tai toimia

itsenäisenä ammatinharjoittajana. Monet urheilijat ovat asianajajiensa tukemana pyrkinneet osoittamaan, että urheilu ei ole sellainen saareke yhteiskunnassa, johon oikeusjärjestys ei sellaisenaan soveltuisi (Halila 2002, 815).

Paljon on kuitenkin muuttunut jo nyt urheilun itsesääntelyssä. Mahdollisissa ongelmatilanteissa on paljon eri lakeja joita voidaan käyttää tukemaan oikeudellistumista. Tämän vuoksi yhdistyslaki, osakeyhtiölaki, vero-oikeus ja työoikeuden lait ovat kiinteä osa oikeudellistuvaa urheilua. Urheilutoiminta ei ole yksittäinen, irrallinen ja erillään yhteiskunnasta oleva osa, vaan yleensä taustalla on joko yhdistystoiminta tai yhtiötetty urheilusera.

Vaikka pääasiallisesti urheilijan elämä on urheilukeskiössä käytännössä katsoen vuorokauden ympäri ei voida enää antaa "anteeksi" asioissa jotka vaativat muuten normaalia oikeudellista menettelyä. Urheilija on lähtökohtaisesti aina siviilihenkilö. Asiaa ei muuta se seikka että urheilijalla olisi kypärä päässä, maila kädessä tai piikkarit jalassa.

3.2 Huippu-urheilu ja yhdistystoiminta lakeineen

Kun urheiluun on mukaan tullut raha kaikessa muodossaan (muun muassa sponsorointi, markkinointi, jäsenmaksut, kausimaksut sekä mahdolliset tapahtumajärjestelyjen tuotot ja kustannukset) on myös urheilun oikeudellistuminen edennyt harppauksin. Nyt urheilun kokonaiskuvassa sivutaan yhdistyslakia, sopimusoikeutta, vero-oikeutta sekä äärimmilleen viedyissä tapauksissa kurinpitotoimien osalta myös rikosoikeutta. Tässä tilanteessa harvoin enää kukaan peräänkuuluttaa mahdollista lajiliiton eettistä säännöstöä tai itsesääntelyn erinomaisuutta ja ennakoivuutta, vaikka ne tärkeä osa esimerkiksi kurinpitosäännöksissä ovatkin. Urheilun erityispiirteistä seuraa, ettei muiden oikeudenalojen oppien soveltaminen ole täysin ongelmatonta (Eskuri 2005, 95).

Mikäli urheilijat ja muut toimijat (seuroissa, yhdistyksissä ja muissa korkeammassa päätäntävaltaa omaavissa yksiköissä) kokevat että toimintaa ei tarvitse seurata, säännellä tai siihen ei tarvitse olla sitoutunut, ollaan nopeasti

tilanteessa jossa kuormitamme vapaaehtoisvoimilla pyöriviä toimintoja täysin asiaan kuulumattomilla paineilla. Tämän vuoksi on helpottavaa että suurella osalla urheiluseuroja ja lajiliittoja on taustallaan jonkinlaisia eettisiä sääntöjä tai vahvaa itseohjautuvuutta toiminnan ylläpitämiseksi hyvällä tasolla. Seuratoimijoiden ja harrastajien on näin ollen helpompi sitoutua toimintaan.

3.3 Liikuntalain suhde urheilu-oikeuteen

Liikuntalaista (1054/1998) ei ole urheilu-oikeuden perustuslaiksi. Siinä ei suoraan viitata esimerkiksi urheilijoihin eikä sieltä juurikaan saa apua isoon peruskysymykseen, koska sellaista omaa erityistä kysymystäkään ei urheilu-oikeudelle ole syntynyt. Vertailukohtana esimerkiksi sopimusoikeus jossa lähtökohtainen peruskysymys on helpostikin löydettävissä. Liikuntalain ja asetuksen nähdään vahvasti ohjaavan hallinnollisia toimia ja toimintoja kunta ja kaupunkitasolla. Kyseessä on hyvin suurelta osin yhteiskunnallisella tasolla asioiden kehittäminen ja tiettyihin toimiin velvoittaminen, yhteistyövelvoitteet sekä mahdolliset valtion rahoitusosuudet. Uuden liikuntalain tiivistelmässä on mainittu että keskeisenä tavoitteena on myös edistää huppu-urheilua sekä sen rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita. Tanskassa on esimerkiksi huippu-urheilutoiminnasta itsessään säädetty lailla vuodesta 1985 lähtien. Muissa Pohjoismaissa ei kuitenkaan ole säädetty kotimaista liikuntalakia vastaavaa lakia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 25)

Uusi liikuntalaki on astumassa voimaan vuoden 2015 alusta. Laissa on pyritty kiinnittämään huomiota siihen että kasvavat lajit saisivat riittävästi valtionavustuksia ja tukea. Näin liikunnan luonne yhtenä peruspalveluna korostuisi entisestään. Opetus- ja kulttuuriministeriö haluaa kannustaa pieniä yhdistyksiä yhdistymään ja näin ollen raha ohjautuisi hallinnollisista rakenteista suoraan itse liikuntaan (Turun Sanomat, 18.3.2014).

3.4 Urheilun oikeusturvalautakunta

Oikeusturvalautakunta on perustettu vuonna 1991. Lautakunnan on haluttu olevan järjestöistä riippumaton muutoksenhakuelin ja myös toimia tukielimenä lainkäytölle. Sen halutaan myös toimivan oikeussuojajärjestelmänä. Jäsenjärjestöt ovat sitoutuneet noudattamaan voimassa olevia dopingsäännöstöjä sekä oikeusturvalautakunnan antamia ohjeistuksia. Näen tämän osaltaan kannustavan ennakoivan urheilu-oikeuden syntymiseen ja edistämiseen.

Oikeusturvalautakunnan asema mahdollisissa riitatilanteissa on kohtalaisen suuri. Tuomioistuimissa puolestaan urheilu-oikeudellisiin ristiriitatilanteisiin liittyviä ratkaisuja tulee vähän. Oikeusturvalautakunnan tehtävä onkin kiinnittää juuri huomiota niihin erityisesteikkoihin joita urheilu itsessään asiaan tuo, kun se ratkaisuja tekee. Usein oikeusturvalautakunnan ratkaisut pohjautuvat myöhemmin tarkemmin käsiteltävään fair play- teemaan. Voidaan katsoa siis että ratkaisukäytäntö myös muokkaa osaltaan fair playtä. Lautakunnan tekemät ratkaisut ovat myös tarvittaessa täytäntöön pantavissa. Päätösten painoarvo määräytyy vasta myöhemmässä vaiheessa sen mukaan miten näitä päätöksiä on noudatettu ja millaisella intensiteetillä. Osiltaan päätökset pystyvät myös muokkaamaan liittotasoisesti sääntöjä. Viime kädessä ratkaisutoiminnassa tukeudutaan reaalisiin argumentteihin ja eettisiin periaatteisiin (Matikainen 2006, 37). Ratkaistavaksi ei kuitenkaan voida ottaa asiaa, joka on jo ratkaistu tai käsittelyssä yleisessä tuomioistuimessa tai välimiesoikeudessa.

Oikeusturvalautakunnassa käsitellään siis vain oikeudellisia kysymyksiä eikä se näin ollen ota kantaa tai tutki tiettyjen päätöksien tarkoituksenmukaisuutta. Urheilijoiden oikeusturvaan onkin kiinnitetty paljon huomiota ja siksi on syntynyt ja luotu urheilun sisäinen oikeusturvajärjestelmä. Suomessa ei ole yleistä urheilun korkeinta oikeutta, joka viime kädessä turvaisi seuraamuskäytännön yhteneväisyyden ja urheilijoiden oikeusturvan toteutumisen (Pitkänen 2013, 102). Oikeusturvalautakunnasta on tullut hieman vasten tahtoainkin kyseisiä tapahtumia valvoja elin. Lautakunta itsessään koostuu urheilun erityispiirteet

tunnistavista lakimiehistä mutta toisaalta lautakunnan varsinainen tarkoitus ei ole valvoa vain urheilun kurinpitoasioita, jotka ovat suurin yksittäinen ryhmä, josta he ratkaisuja antavat.

4 SINETTISEURAT OSANA URHEILUOIKEUDEN RAKENTUMISTA

Sinettiseuratoiminta on aloitettu vuonna 1992. Kyseessä on urheilun lajiliittojen ja Valon yhteinen toimintamalli, joka rakentuu lasten ja nuorten parhaan edistämiseksi. Toiminnassa halutaan myös tukea lapsen kasvua ja kehitystä ja kunnioittaa lapsuutta itsessään. Toiminnan tärkeä määrittävä tekijä ovat Sinetikriteerit (<http://www.sport.fi/urheiluseura/sinettiseurat/sinetikriteerit>). Tavoitteena Sinettiseuratoiminnassa on saada seuroihin yhteinen toimintatapa ja periaate siten että lasten ja nuorten laadukas toiminta voidaan tarjota ja toteuttaa. Kärkiajatus on että Sinetti on lupaus laadusta.

Sinettiseuratoiminta perustuu pitkälti auditointijärjestelmään sekä kriteeristöön. Sanana auditointi ei ole valtaosalle väestöstä tuttu joten siitä voitaisiin käyttää myös sanaa arvioida. Seurat saavat käyttöönsä auditointikeskustelujen jälkeen kallisarvoista materiaalia jota pystyvät jatkokäyttämään seuran sisäisissä kehitystoiminnoissa. Materiaalit muistuttavat myös siitä miten tärkeää on sisäistää jatkuvan kehityksen ajatus. Seurat eivät voi vain tuudittautua siihen, että kun Sinettiseurana on merkin kerran saanut, niin sen turvin voi unohtaa kehittymisen. Seuran sisäinen oman toiminnan arviointi säännöllisesti on avainasemassa. Seuroissa tahdotaan myös korostaa sitä, että Sinettiseuratoiminnan periaatteet saataisiin enemmän vietyä seurojen arkipäiväiseen tekemiseen sekä käytäntöön mahdollisimman usein. Näin taataan lapsille ja nuorille urheiluva ympäristö, jossa he ovat avainasemassa seuransa jatkokehittymisessä ja mahdollistamassa seuran toimintaa myös myöhemmin, ehkä toimihenkilönä tai valmentajana.

Auditoinnin tarkoitus on arvioida miten Sinetikriteerit täyttyvät. Tilaisuus itsessään on rakennettu niin että se vastaa hyvin paljon normaalia kehittämistilaisuutta tai keskustelutilaisuutta. Tilaisuudessa halutaan vahvistaa jo olemassa olevia hyviä ja vahvoja ”sinettimäisiä” toimintamalleja ja toisaalta kehittää rehellistä arviointia ja korjausliikettä niille alueille jossa sitä tarvitaan. Tilaisuudessa ei missään nimessä pitäisi siis pelätä sanomasta mikäli jonkun

osa-alueen koetaan olevan heikoilla. Seurakehittäjä on paikalla nimenomaan siksi.

Ennen auditointia tulee seuran olla tehnyt pelisäännöt ja niistä on pitänyt käydä myös keskustelu seurassa olevien lasten ja nuorten vanhempien kanssa. Dokumentointi tulee olla mukana viimeistään auditointitilaisuudessa mikäli sitä ei ole ennakoon auditoijalle toimitettu. Auditoijat tekevät oman arvionsa toimitetun ennakkomateriaalin perusteella seurasta jo aiemmin mainituille arviointijanoille. Tilaisuuden jälkeen on tavallista että auditoija antaa alustavan vastauksen siitä onko auditointi ollut onnistunut.

Hakiessani tietoa siitä miten Sinettiseura voi merkkinsä menettää en löytänyt asiasta juuri mitään. Oman arvioni perusteella näin voi tietysti käydä jos auditointeja ei pidetä sovitusti. Jokainen Sinettiä tavoitteleva seura auditoidaan. Kun seura on kertaalleen nimetty Sinettiseuraksi auditoidaan se seuraavaksi kahden vuoden kuluttua. Tämän jälkeen auditointiväli on kolme vuotta.

Tuntuu kaukaiselta ajatukselta että kerran mukaan auditointiprosessiin lähdettyään ei siihen enää jatkossa haluttaisi lähteä uudelleen. Kyseessä ei kuitenkaan ole niin sanotusti heittämällä toteutettu asia. Laatukäsikirjat, seuran pelisäännöt ja muut sisäiset seuran toiminnot ovat kuitenkin ratkaisevassa asemassa Sinettiä haettaessa. Ei pidä unohtaa laadukasta juniorityötä jonka vuoksi Sinettiseuraksi yleensä halutaan ja hakeudutaan.

5 URHEILUVÄKIVALTA KORIPALLOSSA JA AMERIKKALAISESSA JALKAPALLOSSA

Amerikkalainen Shanel Harrison nousi maaliskuussa 2014 otsikoihin lyötyään naisten Korisiliigassa pelatussa pelissä vastustajajoukkueen pelaajaa nyrkillä kasvoihin. Tämä kaikki täysin arvaamattomasti. Kyseinen lyönti löytyy videolinkistä <http://www.youtube.com/watch?v=-hbnuHwd-M0>.

Harrison edusti tapahtuman aikana Tapiolan Honkaa. Pelissä jossa lyönti tapahtui pelasivat espoolainen Tapiolan Honka sekä helsinkiläinen Topo, Torpan Pojat. Kyseessä oli lähes paikallisottelu joten pelin lataus oli joka tavalla hyvä. Torpan Pojat voitti pelin lukemin 74-63.

Lyönnin jälkeen asiasta uutisoitiin laajalti ja hyvin negatiiviseen sävyyn. Lyönnin vaikutus lyöjän jatkopeleihin oli negatiivinen sillä pelaaja asetettiin heti väliaikaiseen kilpailukieltoon ja hänen pelaajasopimuksensa ja työsopimuksensa purettiin. Pelaaja menetti sopimuksen purkamisen myötä työpaikkansa Tapiolan Hongassa. Tapiolan Honka tuomitsi pelaajan epäurheilijamaisen käytöksen ja pyysi anteeksi pelaajalta joka lyönnin kohteeksi joutui sekä tämän edustamalta seuralta Torpan Pojilta.

Työsuhteessa olevan pelaajan kurinpitotoimia voivat olla muun muassa pelikielto, rahasakko ja lopulta työsuhteen purkaminen. Kurinpitotoimet eivät ole työlainsäädännössä kiellettyjä (Helo 2000, 54) Pelaajan ollessa työsuhteessa seuraan on tavallista että kurinpidon perusteet on sovittu jo pelaajasopimuksessa. Pelaajasopimuksissa ja näiden työehtosopimuksissa on mahdollista sopia että mikäli erimielisyyttä pelaajan kurinpitoasioissa tulee on ne mahdollista alistaa urheilun oikeusturvalautakunnan käsiteltäväksi.

Työsopimuslain mukaan työnantaja voi purkaa työsopimuksen mikä siihen on erityisen painava syy. Näitä syitä ovat yleensä työsopimuksesta itsestään tai laista johtuvat vakavat velvoitteiden laiminlyönnit tai rikkomiset. Työsopimuksen purkaminen on siis äärimmäinen vaihtoehto siinä tilanteessa kun käytös on ollut niin moitittavaa ettei työnantajan voida enää olettaa jatkaa työsuhdetta

mahdollisen irtisanomisajan verran (Bruun & von Koskull 2004, 96). Esimerkkitapauksessa Shanel Harrison rikkoi varmasti omaa työsopimustaan vakavasti koska pelissä tapahtunut lyönti täytti rikosoikeudellisesti pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Työantajapuoli ei oletettavasti halunnut kasvattaa omaa riskiään pelaajan suhteen enää enempää ja näin ollen työsopimus purettiin välittömästi.

Tapiolan Hongan mukaan pelissä tapahtunut väkivaltainen toiminta ei ollut hyväksyttävää, se ei kuulu urheiluun eikä varsinkaan koripalloon pelinä. Vaikka lyöjän asemassa ollut pelaaja oli kuulunut joukkueen kantaviin voimiin teki Tapiolan Honka päätöksen purkaa tämän sopimuksen koska muut asiat olivat tässä tilanteessa isompia kuin pelillinen menestys. Näin ollen seura otti omalta osaltaan vastuun urheilijan tekemästä, urheilun vastaisesta, toiminnasta ja toimi kuten hyvä seura toimi.

Vastustajajoukkueen valmentaja on todennut useissa eri haastatteluissa ettei ole nähnyt vastaavaa toimintaa miestenkään peleissä eikä voi verrata tapahtunutta mihinkään aiempaan koripallossa näkemäänsä. Lyöty pelaaja oli tietysti tapahtuman jälkeen järkyttynyt mutta kunnossa. Koripalloa on aina pidetty omalta osaltaan herrasmieslajina jossa vain harvoin, jos koskaan, tapahtuu ylilyöntejä.

Poliisi otti tapahtumaketjun tutkittavakseen ja teki siitä omasta aloitteestaan rikosilmoituksen. Poliisi tiedotti muutama päivä tapahtuman jälkeen että lyöjää epäillään pahoinpitelystä. Tällä hetkellä tilanne on se, että Shanel Harrison on jo poistunut Suomesta eikä asian tutkinta ole edennyt viimeisimmän poliisin ilmoituksen jälkeen. Mikäli Harrison joskus Suomeen palaisi, voisi poliisi ottaa asian uudelleen tutkittavakseen.

Huhtikuun 2014 alussa asiaan saatiin uusi tieto jonka mukaan kansainvälinen koripalloliitto FIBA oli asettanut Shanel Harrisonin myös kansainväliseen pelikieltoon. Pelikielto loppuu joulukuussa 2014. Harrisonilla oli tätä ennen jo asetettu Suomeen pitkä kilpailukielto väkivaltaisen käytöksen vuoksi. Kurinpitopäätös asiasta tuli maaliskuussa 2014. Päätös eteni FIBAn käsittelyyn

tuon jälkeen ja Harrison asetettiin jo tuolloin väliaikaiseen kansainväliseen kilpailukieltoon. Harrison oli tätä ennen pelannut yhden ottelun Portugalin pääsarjassa. FIBAn kannanotto on selkeä ja yksioikoinen. Siinä todetaan että Suomen Koripalloliiton päätös on selkeä ja vahva kanta fyysistä väkivaltaa vastaan ja tätä FIBA myös tukee. Tiedustellessani lisämateriaalia asiaan liittyen Suomen Koripalloliitolta eivät he olleet kovin halukkaita keskustelemaan tapahtumasta kanssani vaan ohjasivat suoraan asioimaan joko Tapiolan Hongan tai FIBA:n kanssa. Kummastakaan en tavoittanut ketään asiaa kommentoimaan.

Koripalloon kuuluu lähtökohtaisesti vauhdikkaat pelikuviot ja peli on intensiivistä. Minkäänlaista väkivaltaisuutta se ei kuitenkaan lähtökohtaisesti sisällä, ei korkeammalla sarjatasolla kuin alemmillakaan. Virheitä varmasti ilmenee ja vahinkotörmäämisiä mitä alemmas sarjatasoissa mennään mutta tahallinen nyrkein lyöminen tai vastaava aggressiivisuudenilmaisu ei peliin kuulu. Pelissä tulee toki kontaktia, kovempaa ja lievempää, siitä osoituksena mm että osa pelaajista käyttää hammassuojia. Pienellä suojalla voidaan kuitenkin ennakoida ja suojata mahdollisia isompia vahinkoja.

Harrisonin lyönti löytyy useana eri versiona internetistä. Tilannetta edeltää kaksi muutakin pientä törmäystä, enemmän ja vähemmän tahallisia, enemmän ja vähemmän aitoja loukkaantumisia. Lyöntikohdassa on kuitenkin selvästi nähtävillä miten Harrison kertakaikkiaan pysähtyy, puristaa kätensä nyrkkiin ja lyö vastustajaa kunnon iskulla suoraan kasvoihin. Voimaakaan lyönnistä ei näytä puuttuvan. Vastustaja lakoaa suoraan pelikentälle makuulle.

5.1 Rikoslain suhde urheiluun ja siinä esiintyvään väkivaltaan

Kun esimerkissä kerrottu Shanel Harrisonin toiminta pelitilanteessa irroitetaan koripallosta täyttää se rikosoikeudellisesti pahoinpitelyn tunnusmerkistön kriteerit selvästi. Kun asiaan liitetään vielä se, että lyöjä poistui paikalta sen enempää tilannetta selvittämättä, ei tilanteen tarkastelu juridisesti ainakaan tule helpommaksi. Lyöjä selkeästi tiesi mitä tekee, miten tekee ja aikoiko hän

välittää jatkoseuraamuksista. Tässä tapauksessa hän ei välittänyt ja tulos oli ja on edelleen rikosilmoitus joka johtaa jatkotutkintaan ja kuulusteluihin poliisin toimesta. Rikoslain 19.12.1889/39, 21. luvun 5§ pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy kyseisessä tapahtumassa. Samalla täyttyy myös samassa Rikoslain 21. luvun 7§ mainittu lievän pahoinpitelyn tunnusmerkistö sekä osittain myös 14§ heitteillepanosta annettu määritelmä. Tapahtumassa oli ruumiillista väkialtaa, terveyttä vahingoitettiin, aiheutui kipua ja mahdollisesti myös tiedottomuutta tai sitä vastaavaa tilaa. Harrison itse ei jäänyt tapahtuman jälkeen auttamaan vastustajaa vaan poistui paikalla. Näin ollen hän oli saattanut vastustajan avuttomaan tilaan josta olisi ollut velvollinen huolehtimaan mutta jätti tämän kuitenkin kentälle makaamaan, ilman elettäkään auttamisesta.

Rikoslaisissa 19.12.1889/39, 21 luku, 5§ pahoinpitelystä todetaan seuraavaa:

”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava *pahoinpitelystä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava.

6§ koskee törkeää pahoinpitelyä ja se määritellään seuraavasti:

Jos pahoinpitelyssä

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla tai
- 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava *törkeästä pahoinpitelystä* vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.”

Usein esimerkiksi kontaktilajeissa kyseiset rajat saattavat ylittyä. Harrastajat, katsojat ja kyseiseen urheiluun liittyvät henkilöt kuitenkin ovat tietoisia siitä että jokaisesta kilpailu ja harjoittelutilanteesta ei automaattisesti tehdä tuomittavaa pahoinpitelyä tai sen yritystä.

Lajeja etäämmältä seuraavat tahot ovat kuitenkin usein niitä, joiden mielestä väkivaltaisuuden ja pahoinpitelyn rajat saattavat ylittyä nopeammin kuin lajia lähempää seuraavien.

Minskissä pelattiin MM- jääkiekon välieräottelu Suomi- Venäjä 11.5.2014. Ottelun keskiöön nousi pelin loppupuolella suomalaisen pelaajaan kohdistunut voimakas taklaus. Kyseinen taklaus osui selkeästi pelaajaa alueelle jossa hänelle ei ole suoja ja oli kohdistettu päähän. Pelaaja jouduttiin kuljettamaan jäältä paareilla pois. Kyseisessä tilanteessa taklannut pelaaja sai jatkaa peliään normaalisti ottelun loppuun.

Lehdistössä ilmoitettiin 12.5.2014 että kyseinen tilanne tutkitaan koska taklattu pelaaja joutui sairaalahoitoon ja näin ollen kurinpidosta vastaavat henkilöt kokoontuvat. Lopulta tilanne johti taklaajalle langetettuun kolmen pelin pelikieltoon.

Mistä on löydettävissä raja sille että missä vaiheessa niin sanotusta tavallisesta kadunmiehestä tulee huippu-urheilija, seuran työntekijä ja urheilusta palkkansa saava toimija? Miten selvitetään tilanne jos Harrison olisi lyönyt tuona samaisena pelipäivänä, ennen peliä, täysin ulkopuolista henkilöä? Puhuttaisiinko silloinkin pelikielloista, irtisanomisista ja jopa kansainvälisistä kilpailukielloista?

Urheilun, pelin tai tietyn varusteen pukeminen päälle ei pitäisi suojata henkilöä normaaleilta oikeusvaikutuksilta. Harrisonin tapauksessa näin ei käynytäkään. Peli, väkivalta, irtisanominen ja asia oli käsitelty. Toisaalta, mitä liikkuu itse Harrisonin ajatuksissa kun hän oli ottanut tietoisesti riskin lyödessään vastustajaa. Oliko ajatus omasta ylemmydestä sen verran kova, että se ajoi niin sanotun normaalin oikeustajun yli. Pelitilanteessa on ihan sallittua

kuumentua, ehkä jopa vähän lyödä. Näin ei voi olla. Ei varsinkaan silloin kun roolina on olla urheilija ja seuraa tai yritystä edustava työntekijä.

Essi Kinnunen (1998, 21) on analysoinut ja kommentoinut Korkeimman Oikeuden (KKO) antamaan ratkaisua 1997:129 koskien pahoinpitelyä urheilussa. Esimerkki koskee jääkiekkoa ja siellä tapahtunutta pahoinpitelyä josta oli lopulta saatu KKO:n päätös. Kurinpidolliset toimet ja päätökset on haluttu pitää fyysisemmissä lajeissa tuomarien, seuran tai loppupelissä lajiliittojen asiana. Kun asiat eivät ole edenneet pidemmälle esimerkiksi oikeuskäsittelyyn, ollaan voitu yhtenä rintamana vedota siihen että rangaistusta ei tarvita koska urheilijat ovat antaneet asialle suostumuksensa. He ovat siis lähtökohtaisesti tienneet mitä pelissä voi tapahtua ja pelaamaan alkaessaan hiljaisesti asian hyväksyneet. Ongelmalliseksi väkivaltaiset pelitilanteet tulevat siinä vaiheessa kun tilanteissa syntyvät mahdolliset vammat ovatkin sen verran vakavia, että ne saattavat jatkossa vaikuttaa uran jatkumiseen. Hyväksymällä ja tiedostamalla mahdolliset väkivaltaiset ja aggressiiviset pelitilanteet ei kuitenkaan hyväksytä ja suostuta hyväksymään niistä välillisenä vaikutuksena mahdollisesti tulevia vammoja.

Lajeissa esiintyvät väkivaltaisuudet eivät kuitenkaan koskaan saisi mennä siihen pisteeseen asti että ne alkaisivat täyttää rikosoikeudellisesti pahoinpitelyn tunnusmerkistöä. Toisaalta on olemassa lajeja, esimerkiksi kamppailulajit, joissa koko laji perustuu fyysiseen kontaktiin sekä vastustajan fyysiseen kukistamiseen. Vaikka kamppailulajeissa, miksei myös amerikkalaisessa jalkapallossa, tulee tilanteita joissa teot saattavat näyttää henkeen ja terveyteen kohdistuvalta rikokselta ja tunnusmerkit täytyvät niin harvoin tilanteet kuitenkin johtavat siihen että keskusteltaisiin rikosoikeudellisesta vastuusta.

Kysymys voidaan asettaa myös toisella tavalla. Tietävätkö kaikki laji- ja kilpailulisenssejä maksavat, että sen myötä antavat käytännössä hiljaisen hyväksyntänsä sille, että heidän ruumiillinen koskemattomuutensa saattaa fyysisessä lajissa loukkaantua. Yleisesti tietysti voidaan olettaa että lajia harjoitelleet ja sitä kilpailemaan aikovat tämän ymmärtävät mutta olivatko

esimerkkitapauksen koripalloilijat varautuneet siihen että jonain päivänä he seuraavat pahoinpitelyä, kentällä, pelitilanteessa.

Lehtinen, Mustonen ja Tapani (1987) puolestaan toteavat aggressiivisuuden ja sitä kautta väkivaltaisten tilanteiden määrän kasvavan pelaajilla tärkeiden pelien yhteydessä. Samoin käy myös silloin, jos pelaajan on taisteltava pelipaikstaan joukkueessa. Yleistettynä voidaan todeta väkivaltaisuuden kasvavan kilpailun ja turhautumisen kasvaessa sekä ulkoapäin tulevien paineiden myötä. (Lehtinen ym. 1987, 87.)

5.2 Amerikkalainen jalkapallo ja urheiluväkivalta

Amerikkalaisen jalkapallon vuoden 2013 välierästä aiemmin johdannossa mainittu esimerkki kuvaa hyvin tilannetta jossa paineet tärkeässä pelissä saattavat kuormittaa pelaajaa ja näin ollen päädytään väkivaltaiseen tilanteeseen. Kyseinen tilanne alkaa kohdassa 2:48:00 videolla http://youtu.be/J_lccX2Vwxs?t=2h48m.

Kaudelle 2014 on Suomen Amerikkalaisen jalkapallon liitto asettanut uusia sääntöjä nimenomaan väkivaltaisuutta ja erilaisia taklauksia koskien. Kaikki suorat päähän kohdistuneet taklaukset ovat aiemminkin olleet kiellettyjä ja rangaistuksen arvoisia. Kuluvalla kaudella tällaisista tulee suoraan ulosajo. Viimeisin tällainen esimerkki 14.6.2014 Porvoossa pelatusta pelistä. Tuomareille kyseinen sääntöuudistus ei tule olemaan helppo, sillä pelaajilla kestää aina hetki sisäistää uudet säännöt. Näin ollen kyseisen säännön protestointi aiheuttaa taas lisää mahdollisia rangaistuksia ja jälkeinpäin tuomioista valittamisia.

Malliesimerkkejä löytyy myös muista lajeista mutta lajit joissa fyysinen pelaaminen on itseisarvo ovat tietyllä tavalla helpommin silmiinpistäviä. Niihin myös kiinnitetään todennäköisesti enemmän huomioita kuin lajeihin joissa fyysinen pelaaminen vastustajan kanssa tai ilman vastustajaa ei ole niin isossa roolissa.

6 FAIR PLAY

Suoraan suomeksi käännettynä sanat fair play tarkoittavat reilua peliä. Usein käytetään myös viittausta rehtiin urheiluhenkkeen. Kyseessä on myös periaate siitä, että peli on reilua. Välillä käytetään myös sidoslauseita fair play- kaikki pelaa. Sidoslause on peruja jalkapallosta ja Palloliiton 1998 kehittämästä ohjelmasta, joka oli ensimmäinen jossa Fair Play- ohjelma otettiin käyttöön.

Periaate Fair Playsta on eräs syvimmälle juurtuneista koko urheilun etiikassa. Fair play ei rajoitu vain urheilijoihin vaan se ulottuu myös toimijoihin ja on yleinen toimintaohje kaikille jotka urheilun piirissä toimivat. Sääntöjen noudattamista ja tasapuolista kohtelua voidaan urheilussa perustella urheilijoiden välisellä yhdenvertaisuudella ja oikeudenmukaisuudella. (Eskuri 2005, 60). Tätä noudatettaessa urheilijat ovat samoissa lähtöasetelmissä.

Fair play voidaan jakaa myös formaaliseen eli viralliseen (sääntöjen noudattaminen, käyttäytyminen sääntöjen mukaan) ja informaaliseen eli epäviralliseen (sääntöjen noudattaminen, muiden osallistujien kunnioitus, oikeudenmukainen asennoituminen kilpailutilanteessa ja kilpailuun itsessään) muotoon. Näistä jälkimmäinen on kuitenkin lopulta Fair Playn todellisen luonteen kannalta tärkeämpää, koska sääntöjen orjallinen noudattaminen ei välttämättä ole suotavaa, jos kilpailija ei osaa kunnioittaa muista osallistujia (Rommi 2002).

Kun toteutetaan Fair Play- aatetta kieltää se esimerkiksi dopingin käytön ja tekee siitä suoraan rangaistavaa. Puhuttaessa Fair Playsta liitetään mukaan aina myös maininta siitä miten urheilussa kiellettyjen aineiden ja menetelmien käyttö on sääntöjen vastaista ja samalla se loukkaa reilun pelin periaatteita.

Fair playn henkeen kuuluu myös urheilijan oikeudet ja velvollisuudet. Hänellä on velvollisuus noudattaa kaikkia lajinsa sääntöjä. Toisaalta urheilijalla on myös oikeuksia. Hänellä on oikeus vaatia, että myös ne joiden kanssa kilpailu tapahtuu, noudattavat samoja sääntöjä, reilun pelin hengessä.

Hagman (2004, 7) toteaa että Fair Play on selkeästi vain urheilu oikeudessa käytetty eettinen periaate, joka ei kuitenkaan ole vielä oikeusperiaatteen tasoinen normi. Kyse ei siis näin ollen olisi yleisesti tunnustetusta periaatteesta, josta ei ole olemassa suoraan lainsäädäntöä. Kuitenkin tällaisen oikeusperiaatteen mahdollinen rikkominen voi aiheuttaa erilaisia seuraamuksia oikeudellisesti. Olemassa ei ole siis vielä mitään yläotsikkoa tai lakia johon urheilu oikeuden sisällä voisi ajatella liittyvän.

Matikainen (2006, 3) on tutkinut Fair Playn painoarvoa ja sitä mikä sen sisältö on oikeuslähteenä. Urheilun kirjoittamattomia sääntöjä myös rinnastetaan olevaksi osittain, jollei jopa sama asia, kuin Fair Play.

Myös Manninen (2003, 38) on miettinyt Fair Play- periaatteen asemaa oikeussääntönä. Samalla on sivuttu ajatusta siitä, voidaanko puhua oikeusnormista koska niin sanottujen oikeussääntöjen epätäsmällinen ja avoin määrittely ei anna tarkkaa vastausta milloin kyseessä on oikeusnormi tai ei ole. Jossain vaiheessa urheilun oikeusturvalautakuntakin joutuu ehkä miettimään paljonko Fair Playlle voidaan antaa oikeudellista arvoa vaikka sitä nyt niin sanottuna ohjaavana nuorana käytetäänkin ja siihen päätöksiä ja ratkaisuja perustetaan. Oikeussääntönä Fair Play ei toimine vielä edes seuratasolla. Osittain on myös nähty että koska Fair Play edustaa eettistä periaatetta voi sen oikeudellistumisesta tulla haaste kun se tuodaan mukaan erilaisiin sopimuksiin ja sääntöihin.

On myös olemassa lajeja jotka ovat oman lajinsa sisällä jakautuneet eri liittojen alle koska noudattavat, tai ovat noudattamatta, dopingia koskevia sääntöjä. Suomen Voimanostoliitto on näistä eniten käytetty esimerkki. Näin ollen lajin sisällä löytyy urheilijoita ja harrastajia, jotka voivat oman eettisen ja moraalisen näkemyksensä mukaan valita mitä liittoa edustavat. Ottamatta kantaa urheilijoiden omiin päätöksiin koskien mitä liittoa edustavat, pidän osaltaan arveluttavana että tällainen mahdollisuus on. Toisaalta, näin pystytään ajatuksen tasolla takaamaan, että tietyn liiton alla kilpailijat voivat Fair Playn hengessä luottaa myös kilpakumppaniensa puhtauteen dopingin suhtaan. Arveluttavana näen sen, että lajin parissa nuoresta asti olevat näkevät jopa

läheltäkin tuota erilaisten dopingaineiden käyttöä ja sitä pidetään täysin normaalina ja hyväksyttävänä osana harjoittelua. Toisaalta saatetaan jopa kannustaa siihen.

Omana kantamani on että Fair Play on vahva ja tiukan lempeä ohjenuora. Sen kirjaaminen useihin eri sopimuksiin, esityksiin ja tarvittaessa avustushakemuksiin ja laatukäsikirjoihin voi saada aikaan muutoksia päättävillä tahoilla ja Fair Playn arvostus ja tuntemus lisääntyisivät sekä sen asema vahvistuisi.

Fair Play ei voi jäädä vain tutkimuksien, keskustelujen ja sääntökirjausten tasolle. Sen on toimittava myös käytännössä yksilö- ja joukkueurheilussa. Näin urheilevien henkilöiden toimintatavat ja asenne ovat sitä mitä Fair Playn halutaan synnyttävän; ruohonjuuritasolta omien toimintojen kanssa vakiintuneiksi laadukkaiksi tavoiksi.

7 YHTEENVETO

Tässä pääsemme kysymykseen kenelle ja miksi erilaisia eettisiä koodistoja ja odotuksia laaditaan? Haluavatko urheilun korkeammat päättäjätahot ottaa itselleen määräämisoikeutta erilaisilla sopimuksilla ja sisäisillä säännöillä vai halutaanko vastuu toiminnasta vierittää enemmän toimijatasolle? Vai halutaanko vastuuta siirtää aina harrastajatasolle asti?

Itse näen että eettiset säännöt ja koodit sekä muut lajien sisäiset itsesääntelyt ovat perusturva kaikille eri urheiluseuroissa ja lajien parissa toimiville. Huippu-urheilun ei tulisi olla tässäkään asiassa poikkeus. Harvoin eettisiä asioita pidetään jokapäiväisessä harrastustoiminnassa pääasiallisena painotettavana ohjenuorana tai että niitä toistettaisiin harjoituskerrasta toiseen. Tärkeämpää on kuitenkin se, että tietyt aiemmin sovitut ja kirjoittamattomat ohjeistukset siirtyvät luotettavasti seuran sisällä ja toisaalta myös seurasta toiseen ja liitoilta harrastajille.

Urheilun korkeammat päättäjätahot eivät todennäköisesti halua olla yksin määräämässä huippu-urheilun kehittymisestä ja sen tulevaisuudesta. Kaikkien edun mukaista on että mahdolliset rajoitukset ja suositukset ovat urheilijoilta urheilijoille ilman tiukkaa, diktaattorimaista, valvovaa ylintä elintä. Rajoitteiden ja suositusten tulee olla tiukan mutta lempeän yhteistoiminnan ja Fair Play-aatteen mukainen tulos.

Koen arvokkaana lisänä kaikki kirjalliset eettiset säännöt joita hyvin monelta urheiluseuralta löytyy. Kaikki eivät toki nimeä niitä eettiseksi säännöiksi vaan hyvin usein ne ovat eri lajeissa pelaajan ohjekirjoja, ohjesääntöjä tai pelisääntöjä. Pelisäännöt ja ohjeistukset eivät onneksi rajoitu vain harrastajiin vaan niitä tehdään laajasti lajiliittojen ja seurojen sisällä myös toimihenkilöille ja harrastajien vanhemmille tarvittaessa. Tämä kertoo urheiluseuran vastuullisuudesta sekä halusta olla varma ja tietoinen omista resursseistaan.

Oikeudellista ajattelua ja rajanvetoa tulisi olla ehdottomasti myös jonkin verran urheilua koskien. Mikäli urheilu suljetaan täysin oikeudellisen ja kaiken juridisen

rajanvedon ulkopuolelle annetaan jälleen hiljainen hyväksyntä sille, että urheilijat eivät urheillessaan kuulu niin sanottujen siviilihenkilöiden tapaan lakien piiriin vaan he voivat piiloutua urheilija- statuksensa taakse esimerkiksi käyttäytyessään väkivaltaisesti.

Suomea pidetään yleisesti erilaisten lakien ja asetusten kehtona. Urheilun yleishyvää periaatetta ja sen motivoivaa vaikutusta tulisi kuitenkin ehdottomasti suojella tarkkaan harkituilla ja hyvin perustelluilla laeilla mikäli näiden säätämiseen lähdetään. Jatkossa ei voida olla enää sitä mieltä urheilussakaan että mikä ei ole erikseen kiellettyä on sallittua.

LÄHTEET

Aine, A. 2012. Elinikäinen urheilun toimintakielto ja perusoikeudet . Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta.

Aine, A. 2011 Urheilu-oikeuden kantavat periaatteet. Oikeustiede-Jurisprudentia 2011:XLVI s. 1, Asiantuntija-artikkeli

Eskuri, J. 2005 Urheilijaa suojaavat perusoikeudet

Gröhn, T. ja Riihivuori, T-P. 2008. Urheiluakatemit osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää- urheilun ja opiskelun yhdistäminen korkea-asteella. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Liikuntapedagogiikan pro gradu- tutkielma.

Hagman, J. 2004. Urheilu-oikeus harrasteurheilijan näkökulmasta. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 6. Tampereen Yliopistopaino. Tampere 2004

Halila, H. Defensor Legis N:o 5/2002 Mihin urheilutoiminnassa tarvitaan lainsäädäntöä?

Halila, H. 2006. Oikeudellistuva urheilu. Talentum. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 2006.

Halila, H. 2007. Urheilutoiminnan kovaa ja pehmeää sääntelyä. Edilex 24.6.2010

Huippu-urheilija. 2014. Viitattu 18.6.2014 <http://www.huippu-urheilija.fi/urataidot/taloudenhoito/>

Kinnunen, E. 1998. Oikeustieto 1a/1998. Kommentoituja oikeustapauksia korkeimmasta oikeudesta. S.21 Edilex-versio

Lehtinen, I. & Mustonen, P. & Tapani, P. 1987. Aggressiivisuuden ja väkivallan ilmeneminen jääkiekossa. Liikuntapedagogiikan tutkielma. Jyväskylän yliopisto

Liikuntalaki 1998/1054 18.12.1998

Matikainen, N. 2006. Sopupelit, fair play ja vedonlyöntipetos. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 11. Painopaikka

Manninen, M. 2003- Missä urheiluriidoissa urheilija pääsee Suomessa yleiseen tuomioistuimeen? Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheilu-oikeuden sarja 1. Tampereen Yliopistopaino. Tampere 2003

Mäkinen, O. & Sorsa, K. 2014. Urheilun integriteettiin ja etiikkaan liittyvien asioiden käsittely liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnassa: selvitystyö

Nuotio, K. 1998 Onko hyökkäys paras puolustus? Defensiivistä ja offensiivistä kriminalisointipolitiikkaa. Lakimies 8 / 1998 s. 1341- 1354

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Esitys uudesta liikuntalaista, Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:14, s.25

Peukunen, J-P., 2011 Rankaisematon ja rangaistava urheiluloukkaus Edilexissä 22.11.2011

Peukunen, J-P., 2012 Urheilijan rikosoikeudellinen vastuu urheiluloukkauksessa

Pitkänen, J. 2013, Urheilun ja kurinpitoseuraamusten mittaaminen

Rikoslaki 1889/39 19.12.1889

Rikoslaki 1889/39B 19.12.1889 Asetus rikoslain voimaansaamisesta

Rommi, T. Nuorten salibandyn pelaajien vallitsevat arvot eri pelitilanteissa, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan pro gradu- tutkielma, 2002

Sivenius, A-J & Voutilainen, M. 2007. Katsojien asennoituminen jääkiekon aggressiiviseen pelityyliin ja sääntörikkeiden hyväksymiseen. Liikuntapedagogiikan pro gradu- tutkielma. Jyväskylän Yliopisto

Sinettiseuratiетoutta <http://www.sport.fi/uutiset/liikunnan-tukipalvelut>

Shanel Harrisonin työsopimuksen purkamisesta 9.3.2014
http://yle.fi/urheilu/vastustajaa_lyoneen_koripalloilijan_sopimus_purettu/7127587

Shanel Harrisonin lyönnin uutisointi 9.3.2014/11.3.2014
http://yle.fi/urheilu/nyrkki_suoraan_kasvoinin_-_naisten_korisliigassa_kasittamaton_pimahdus/7127445

Shanel Harrisonin lyönnistä lisä uutisointia 9.3.2014/10.3.2014
http://yle.fi/urheilu/brutaalisti_lyonyt_pistelinko_sai_lahtea_-_tuntuu_todella_pahalta/7127618?ref=leiki-urheilu

Suomen Olympiakomitea <http://www.huippu-urheilija.fi/urataidot/taloudenhoito/>

Turun Sanomat. 2014. Viitattu 18.6.2014.
<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/608270/Uusi+liikuntalaki+helpottaisi+kasvavien+lajien+tukemista>

Valo 2014 <http://www.sport.fi/urheiluseura/sinettiseurat/sinettikriteerit> 1.2.2014

Wikipedia. 2014. Viitattu 18.6.2014 <http://fi.wikipedia.org/wiki/Urheilu>